

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

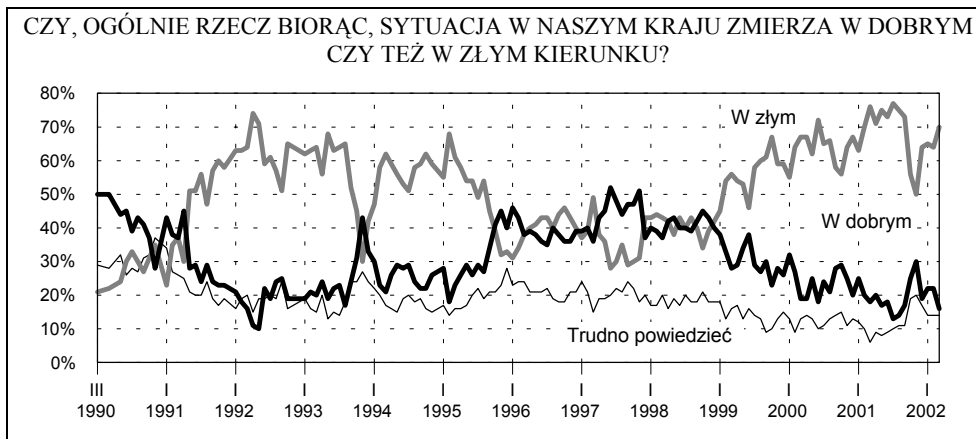
BS/47/2002

NASTROJE SPOŁECZNE W MARCU

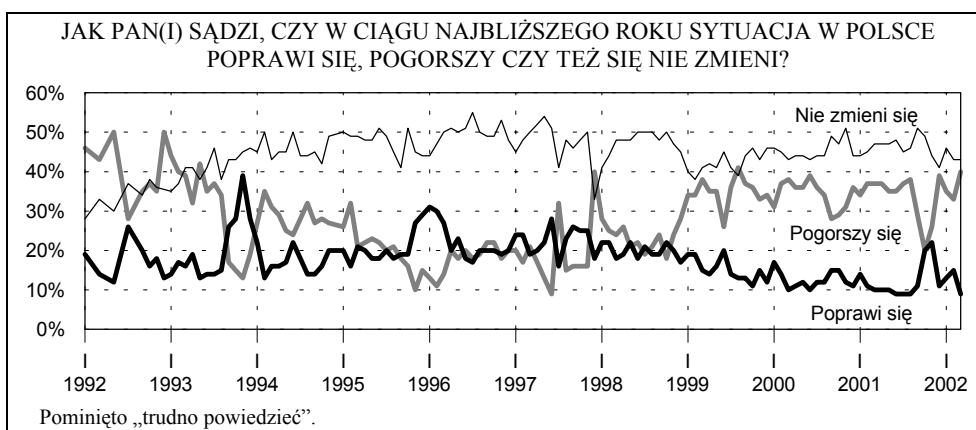
KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, MARZEC 2002

- W stosunku do lutego pogorszyły się oceny rozwoju ogólnej sytuacji w kraju. Ponad dwie trzecie ankietowanych (70%, wzrost o 6 punktów) uważa, że sytuacja w Polsce zmierza w złym kierunku, a niespełna jedna szóstka (16%, spadek o 6 punktów) pozytywnie ocenia rozwój tej sytuacji.

- Gorsze są również oceny sytuacji politycznej. Prawie połowa Polaków (46%, wzrost o 4 punkty) uznaje obecną sytuację polityczną za złą, niemal dwie piąte (37%) - za przeciętną i tylko 6% badanych (spadek o 3 punkty) uważa, że jest dobra.
- Od lutego pogorszyły się oceny kondycji zakładów pracy respondentów oraz oceny ogólnych warunków życia rodzin ankietowanych, a szczególnie - warunków materialnych gospodarstw domowych respondentów.
- Gorsze niż miesiąc temu są ogólne prognozy rozwoju sytuacji w Polsce w ciągu najbliższego roku (spadek odsetka optymistów o 6 punktów, wzrost pesymistów o 7 punktów). Obecnie dwie piąte badanych (40%) sądzi, że będzie gorzej, a nieco więcej (43%) uważa, iż sytuacja się nie zmieni. Zaledwie co jedenasty respondent (9%) spodziewa się poprawy w tym względzie.

- Pogorszyły się także przewidywania dotyczące sytuacji politycznej (5-punktowy spadek odsetka osób oczekujących poprawy, 2-punktowy wzrost spodziewających się pogorszenia) oraz sytuacji gospodarczej (spadek odsetka optymistów o 5 punktów, wzrost odsetka pesymistów o 4 punkty). Nieco bardziej pesymistyczne niż przed miesiącem są przewidywania dotyczące sytuacji w zakładach pracy respondentów oraz ogólnych warunków życia badanych i ich rodzin.

Marzec przyniósł pogorszenie się nastrojów społecznych w Polsce. Wyraża się ono niemal we wszystkich wskaźnikach - w ocenach i przewidywaniach dotyczących sfery publicznej oraz osobistej sytuacji badanych i ich rodzin¹.

OCENY

W stosunku do lutego wyraźnie pogorszyły się **oceny rozwoju ogólnej sytuacji w kraju** (spadek odsetka wskazań pozytywnych i wzrost negatywnych po 6 punktów). Ponad dwie trzecie ankietowanych (70%) uważa, że sytuacja w Polsce zmierza w złym kierunku, a niespełna jedna szósta (16%) pozytywnie ocenia rozwój tej sytuacji; co siódmy badany (14%) nie ma wyrobionej opinii na ten temat.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2001										2002		
	w procentach												
W dobrym	18	20	17	18	13	14	17	25	30	19	22	22	16
W złym	76	71	75	73	77	75	73	56	50	64	65	64	70
Trudno powiedzieć	6	9	8	9	10	11	11	19	20	17	14	14	14

Niezadowolenie z rozwoju sytuacji w kraju dominuje we wszystkich grupach społecznych (zob. tabele aneksowe). Stosunkowo najmniej krytyczni są badani znajdujący się w najlepszym położeniu społecznym - legitymujący się wyższym wykształceniem, najlepiej sytuowani, żyjący w dobrych warunkach materialnych, a także mieszkańcy wielkich

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (142) przeprowadzono w dniach 1-4 marca 2002 roku na liczącej 1065 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłej ludności Polski.

aglomeracji miejskich. Negatywny stosunek do tego, co się dzieje w kraju, zdecydowanie najczęściej deklarują robotnicy wykwalifikowani, a nie - jak można byłoby oczekiwać - ludzie znajdujący się w najgorszym położeniu społecznym (najubożsi, bezrobotni czy renciści).

Poglądy polityczne w niewielkim stopniu różnicują opinie na ten temat - krytycyzm dominuje we wszystkich porównywanych grupach. W ostatnim miesiącu znacznie wzrosło niezadowolenie wśród badanych o lewicowych poglądach politycznych (spadek odsetka ocen pozytywnych o 20 punktów, wzrost negatywnych o 17 punktów) - obecnie są oni niemal równie krytyczni jak pozostali. Ponieważ wśród osób lokujących swoje poglądy polityczne w centrum obserwujemy nieznaczną poprawę ocen rozwoju sytuacji w kraju, a wśród respondentów o orientacji prawicowej tylko nieznaczne ich pogorszenie, to spadek ocen w skali ogólnej przypisać należy znacznemu ich pogorszeniu wśród badanych o poglądach lewicowych.

Tabela 2

Poglądy polityczne	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju*							
	dobry				zły			
	XII 2001	I 2002	II 2002	III 2002	XII 2001	I 2002	II 2002	III 2002
	w procentach							
Lewica	24	34	40	20	59	54	46	63
Centrum	18	22	13	17	65	66	74	70
Prawica	20	21	20	16	66	70	70	73
Nieokreślone	15	10	7	11	68	70	74	74
* Pominięto „trudno powiedzieć”.								

Niezadowolenie z kierunku rozwoju sytuacji w Polsce zdecydowanie przeważa we wszystkich elektoratach. Mimo że w ostatnim miesiącu znacznie wzrósł krytycyzm wśród wyborców SLD-UP oraz PO, elektoraty te nadal stosunkowo najlepiej oceniają rozwój sytuacji w kraju. Na kolejnym miejscu plasują się wyborcy PSL, których oceny w porównaniu z lutym nieco się poprawiły. W ostatnim miesiącu znacznie pogorszyły się natomiast oceny sympatyków PiS, którzy obecnie należą do najbardziej niezadowolonych z rozwoju sytuacji w kraju. Jednak najgorsze opinie na ten temat mają wyborcy LPR oraz Samoobrony, wśród których wyraźnie wzrosło niezadowolenie.

Tabela 3

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych*	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju							
	dobry				zły			
	XII 2001	I 2002	II 2002	III 2002	XII 2001	I 2002	II 2002	III 2002
	w procentach							
SLD-UP	32	42	45	33	48	42	38	53
PSL	32	43	14	22	55	43	74	65
PO	24	33	38	28	61	55	42	52
PiS	19	14	29	12	73	69	56	70
LPR	14	6	1	6	60	80	84	83
Samoobrona RP	19	13	18	5	64	82	77	89
Niezdeterminowani na kogo głosować	12	18	8	20	69	63	69	62
Niezamierzający głosować lub niezdecydowani w tej sprawie	12	11	12	9	73	77	77	78
* Treść pytania: Gdyby w najbliższą niedzielę odbywały się wybory do Sejmu i Senatu, to na kandydatów której partii, ugrupowania lub koalicji głosował(a)by Pan(i) w tych wyborach?								

Od lutego pogorszyły się także **oceny sytuacji politycznej** (spadek odsetka opinii pozytywnych o 3 punkty, wzrost negatywnych o 4 punkty). Prawie połowa Polaków (46%) uznaje obecną sytuację polityczną za złą, niemal dwie piąte (37%) - za przeciętną i tylko 6% badanych uważa, że jest dobra. We wszystkich grupach społecznych opinie negatywne są znacznie częstsze niż pozytywne (zob. tabele aneksowe). Najbardziej krytyczni są robotnicy wykwalifikowani i rolnicy - w tych środowiskach nikt nie ocenia sytuacji politycznej pozytywnie.

Tabela 4

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2001										2002		
	w procentach												
– dobra	5	6	5	5	4	5	6	10	12	7	10	9	6
– ani dobra, ani zła	32	38	33	32	24	30	32	42	41	36	40	38	37
– zła	53	47	54	54	64	56	52	37	33	48	40	42	46
Trudno powiedzieć	11	9	8	9	8	10	10	11	14	9	10	11	11

Utrzymują się bardzo krytyczne **opinie o sytuacji gospodarczej** w kraju - aż trzy czwarte respondentów (75%) uważa, że jest ona zła, prawie jedna piąta (18%) uznaje ją za przeciętną i tylko nieliczni (3%) - za dobrą.

Tabela 5

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2001										2002		
	w procentach												
– dobra	7	5	4	4	5	3	4	3	3	2	3	2	3
– ani dobra, ani zła	23	27	27	21	21	21	22	21	21	21	18	18	18
– zła	67	64	66	72	71	72	70	72	71	74	75	76	75
Trudno powiedzieć	3	4	3	3	3	4	4	4	5	3	4	4	4

Z analizy trendu wynika, że od trzech lat (tnz. od końca 1998 roku) opinie na temat stanu gospodarki systematycznie, choć z wahaniami, pogarszały się, a w czerwcu ubiegłego roku społeczny krytycyzm wyraźnie wzrósł i stan ten utrzymuje się do dzisiaj, a w ostatnich czterech miesiącach - umacnia.

We wszystkich grupach społecznych dominuje niezadowolenie z sytuacji gospodarczej w kraju (zob. tabele aneksowe). Szczególnie krytycznie oceniają ją mieszkańcy małych miast (do 20 tys. ludności), robotnicy wykwalifikowani i rolnicy, pracownicy spółek o własności mieszanej - prywatnej i państwowej.

W stosunku do lutego nieco pogorszyły się **oceny kondycji zakładów pracy respondentów** (spadek odsetka wskazań pozytywnych o 3 punkty, wzrost negatywnych o 5 punktów).

Opinie na temat kondycji miejsc pracy są podzielone: ponad jedna trzecia badanych aktywnych zawodowo (36%) ocenia sytuację w swoim miejscu pracy jako dobrą, jedna trzecia (32%) uznaje ją za przeciętną i niewiele mniejsza grupa (29%) wyraża opinie negatywne. Oceny te różnią się jednak w zależności od sektora gospodarki, do którego należą poszczególne zakłady. Mimo znacznego w ostatnim miesiącu wzrostu krytycyzmu, nadal najlepiej oceniana jest sytuacja spółek o własności mieszanej - prywatnej i państwowej. Niezmiennie najgorsze notowania mają natomiast indywidualne gospodarstwa rolne.

Tabela 6

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2001										2002		
	w procentach												
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)													
N=	510	496	499	483	480	464	571	473	451	472	417	437	442
– dobra	28	29	28	24	26	24	31	33	31	30	31	32	29
– ani dobra, ani zła	30	31	31	34	31	35	35	32	34	30	31	36	32
– zła	39	34	38	40	41	39	31	32	32	39	36	31	36
Trudno powiedzieć	3	7	3	2	2	2	3	4	3	1	2	1	3
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych													
– dobra	25	30	26	27	28	26	35	35	34	34	33	33	34
– ani dobra, ani zła	34	32	32	33	35	33	35	30	37	26	42	37	34
– zła	40	31	40	39	34	41	29	30	27	38	24	28	32
Trudno powiedzieć	2	7	2	1	2	1	2	4	2	2	0	2	1
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej													
– dobra	37	36	34	24	31	28	28	36	27	26	32	48	42
– ani dobra, ani zła	28	32	28	40	24	40	42	29	34	34	37	33	25
– zła	34	26	37	35	43	30	29	33	36	40	29	16	32
Trudno powiedzieć	0	6	1	1	1	2	1	2	3	0	2	4	1
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem													
– dobra	34	33	35	29	34	28	41	41	39	36	37	35	30
– ani dobra, ani zła	29	32	36	32	31	39	40	34	33	34	29	37	38
– zła	33	28	25	36	32	33	16	19	23	30	34	28	30
Trudno powiedzieć	4	7	3	3	3	0	3	5	4	1	0	0	2
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych													
– dobra	4	7	6	0	0	3	5	0	2	0	7	4	4
– ani dobra, ani zła	25	24	26	33	27	28	15	30	28	24	8	30	26
– zła	71	64	65	67	73	66	74	70	71	76	85	66	64
Trudno powiedzieć	0	5	2	0	0	3	6	0	0	0	0	1	6

Opinie na ten temat są silnie zróżnicowane w zależności od położenia społeczno-ekonomicznego badanych (zob. tabele aneksowe). Im ankietowani są lepiej wykształceni, osiągają wyższe dochody na osobę w rodzinie, lepiej oceniają warunki materialne własnego gospodarstwa domowego, tym częściej wyrażają pozytywne opinie o kondycji swoich miejsc pracy. Bardziej zadowoleni z niej są także respondenci o poglądach politycznych lewicowych niż centrowych i prawicowych.

W porównaniu z pomiarem lutowym nieco pogorszyły się także **oceny ogólnych warunków życia rodzin** ankietowanych (spadek odsetka wskazań pozytywnych i wzrost negatywnych po 4 punkty). Zwiększyła się przewaga osób niezadowolonych (28%) nad zadowolonymi (18%), nadal jednak największa grupa badanych (54%) uważa, że żyje się im przeciętnie.

Tabela 7

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2001										2002		
	w procentach												
– dobrze	22	22	21	20	20	21	21	24	22	21	20	22	18
– ani dobrze, ani źle	49	48	51	53	53	52	51	52	52	53	55	55	54
– źle	29	30	27	26	27	27	28	24	26	26	25	24	28
Trudno powiedzieć	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Wyraźniejszemu pogorszeniu uległy **oceny warunków materialnych gospodarstw domowych** respondentów (spadek odsetka wskazań pozytywnych o 6 punktów, wzrost negatywnych o 7 punktów). Niemal dwie piąte badanych (38%) uznaje warunki materialne swoich rodzin za złe, ponad dwie piąte (44%) - za przeciętne, a niespełna jedna piąta (18%) ocenia je pozytywnie.

Tabela 8

Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2001										2002		
	w procentach												
– dobre	20	21	20	20	20	19	15	23	19	23	23	24	18
– ani dobre, ani złe	43	45	41	45	45	48	47	43	47	41	43	45	44
– złe	37	34	39	35	35	33	38	34	34	36	34	31	38

Satysfakcja z ogólnych warunków życiowych oraz sytuacji materialnej gospodarstw domowych zależy od położenia społeczno-ekonomicznego oraz sytuacji życiowej respondentów. Najbardziej zadowoleni są ludzie młodzi, uczniowie i studenci, a także badani z wyższym wykształceniem, o wysokiej pozycji społeczno-zawodowej i najwyższych

dochodach na osobę w rodzinie. Natomiast im gorsze jest położenie ankietowanych, tym większy wśród nich odsetek niezadowolonych - szczególnie wysoki jest on wśród osób najgorzej sytuowanych i bezrobotnych.

PRZEWIDYWANIA

W stosunku do sondażu lutowego pogorszyły się **ogólne prognozy rozwoju sytuacji w Polsce** w ciągu najbliższego roku (spadek odsetka optymistów o 6 punktów, wzrost odsetka pesymistów o 7 punktów). Obecnie dwie piąte badanych (40%) sądzi, że będzie gorzej, a nieco więcej (43%) uważa, iż sytuacja w kraju się nie zmieni. Zaledwie co jedenasty respondent (9%) spodziewa się poprawy w tym względzie. Przewagę prognoz pesymistycznych nad optymistycznymi odnotowujemy we wszystkich grupach społeczno-demograficznych.

Tabela 9

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2001										2002		
	w procentach												
Poprawi się	10	10	10	9	9	9	11	20	22	11	13	15	9
Nie zmieni się	47	47	47	48	45	46	51	49	44	41	46	43	43
Pogorszy się	37	37	35	35	37	38	29	20	26	39	35	33	40
Trudno powiedzieć	6	6	8	8	9	7	9	10	8	9	7	9	7

Pesymistyczne przewidywania przeważają także we wszystkich grupach różniących się poglądami politycznymi. Od lutego wyraźnie pogorszyły się prognozy ankietowanych o orientacji lewicowej, nadal jednak ich przewidywania są najmniej pesymistyczne. Natomiast najwięcej pesymistów - wyraźnie więcej niż przed miesiącem - jest wśród badanych o poglądach prawicowych. Mimo że oceny bieżącej sytuacji znacznie bardziej pogorszyły się wśród osób identyfikujących się z lewicą niż z prawicą, w obu tych grupach wzrósł pesymizm dotyczący najbliższej przyszłości.

Pogorszyły się także przewidywania dotyczące **sytuacji politycznej** (5-punktowy spadek odsetka osób oczekujących poprawy, 2-punktowy wzrost spodziewających się pogorszenia). Obecnie pesymistów (18%) jest więcej niż optymistów (12%), nadal jednak przeważają ankietowani sądzący, że w życiu politycznym kraju nic się nie zmieni (57%).

Tabela 12

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2001										2002		
	w procentach												
– poprawi się	15	14	13	16	18	17	16	27	22	16	16	17	12
– nie zmieni się	50	54	53	53	50	49	53	49	49	53	53	53	57
– pogorszy się	22	19	19	18	19	19	17	11	14	19	17	16	18
Trudno powiedzieć	13	14	15	13	13	15	14	13	14	12	14	14	13

W stosunku do lutowego sondażu gorsze są również prognozy dotyczące **sytuacji gospodarczej**. Pesymiści (29%, wzrost o 4 punkty) wyraźnie przeważają liczebnie nad optymistami (12%, spadek o 5 punktów), natomiast co drugi badany (49%) sądzi, że stan gospodarki pozostanie bez zmian. Przewidywania dotyczące gospodarki pogorszyły się, mimo że nie zmieniły się społeczne oceny sytuacji gospodarczej.

Tabela 13

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2001										2002		
	w procentach												
– poprawi się	13	13	10	12	14	12	14	22	19	12	14	17	12
– nie zmieni się	50	52	51	52	52	51	51	52	48	48	50	47	49
– pogorszy się	29	26	29	27	24	27	23	16	21	31	28	25	29
Trudno powiedzieć	8	9	9	9	10	10	12	10	12	9	8	11	10

Nieco bardziej pesymistyczne niż przed miesiącem są także przewidywania dotyczące **sytuacji w zakładach pracy respondentów**. Obecnie ponad jedna czwarta badanych aktywnych zawodowo spodziewa się pogorszenia kondycji swoich miejsc pracy (27% - spadek o 5 punktów), co jedenasty respondent oczekuje poprawy (9%), a największa grupa (56% - spadek o 4 punkty) uważa, że nic się w tej dziedzinie nie zmieni. Przewidywania te są

jednak zróżnicowane w zależności od sektora gospodarki, do którego należą poszczególne zakłady. Najlepsze są prognozy dotyczące zakładów sektora prywatnego poza rolnictwem, najgorsze zaś te, które odnoszą się do indywidualnych gospodarstw rolnych. Odnotowany w ostatnim miesiącu wzrost pesymizmu dotyczy przede wszystkim kondycji indywidualnych gospodarstw rolnych, w mniejszym stopniu - spółek o własności mieszanej oraz instytucji państwowych i publicznych.

Tabela 14

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2001										2002		
	w procentach												
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)													
N=	509	500	501	482	480	460	567	473	451	473	423	441	442
– poprawi się	18	14	13	13	13	13	13	13	11	10	9	9	9
– pozostanie bez zmian	48	52	51	53	55	55	56	59	57	55	55	60	56
– pogorszy się	26	24	26	23	24	23	18	19	19	25	27	22	27
Trudno powiedzieć	8	10	10	11	8	9	13	9	13	10	10	8	8
Pracownicy instytucji państwowych i publicznych													
– poprawi się	14	17	9	9	13	11	11	12	8	7	4	4	5
– pozostanie bez zmian	51	50	63	57	53	57	62	57	62	59	68	69	61
– pogorszy się	27	24	22	23	26	22	16	20	19	30	21	21	29
Trudno powiedzieć	8	10	7	11	8	9	10	11	10	5	7	6	5
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej													
– poprawi się	24	11	11	14	21	19	12	12	14	15	12	12	9
– pozostanie bez zmian	37	54	36	49	45	52	59	55	47	50	42	58	54
– pogorszy się	32	28	33	26	27	24	11	23	24	27	35	22	31
Trudno powiedzieć	7	8	20	11	7	5	18	10	15	9	11	8	7
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem													
– poprawi się	24	16	22	20	10	17	16	16	14	10	15	14	14
– pozostanie bez zmian	50	54	51	51	61	54	57	64	60	56	59	55	61
– pogorszy się	19	21	21	18	22	21	16	15	12	20	20	22	16
Trudno powiedzieć	8	8	6	11	7	9	11	5	15	14	7	9	9
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych													
– poprawi się	5	9	3	6	3	2	5	13	7	10	1	4	8
– pozostanie bez zmian	54	49	52	55	64	57	36	52	52	56	40	59	39
– pogorszy się	34	37	37	32	26	29	38	22	32	31	54	31	46
Trudno powiedzieć	7	5	8	8	6	13	21	14	9	3	5	5	7

W ostatnim miesiącu pogorszyły się także prognozy dotyczące **ogólnych warunków życia** respondentów i ich rodzin (spadek odsetka optymistów o 3 punkty, wzrost odsetka pesymistów o 5 punktów). Obecnie ponad jedna czwarta badanych (27%) spodziewa się obniżenia poziomu życia swojej rodziny, zaledwie jedna ósma (12%) ma nadzieję na poprawę, a największa grupa (52%) sądzi, że w ciągu najbliższego roku nic się w tej dziedzinie nie zmieni. Symptomatyczne, że nadzieja na poprawę jest znacznie częstsza niż pesymizm jedynie wśród najmłodszych badanych i w środowisku uczącej się młodzieży.

Tabela 15

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	2001										2002		
	w procentach												
– lepiej	12	13	12	14	11	11	15	17	14	13	14	15	12
– tak samo	53	53	54	54	57	55	54	54	55	51	53	52	52
– gorzej	26	24	24	24	21	21	20	18	18	24	23	22	27
Trudno powiedzieć	9	10	10	8	11	13	12	11	13	12	11	11	9

★

★

★

Typowa dla okresów powyborczych poprawa nastrojów społecznych również tym razem okazała się nietrwała. Na skutek konfrontacji rozbudzonych przez wybory nadziei i oczekiwań z trudną rzeczywistością społeczno-polityczną, w marcu nastroje społeczne wróciły do krytycznego stanu sprzed wyborów parlamentarnych.

Opracowała

Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?

	(%)			
	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	16	70	14	1064
Płeć				
Mężczyźni	19	68	13	508
Kobiety	14	72	15	557
Wiek				
18-24 lat	18	72	10	165
25-34	15	71	14	192
35-44	14	72	14	202
45-54	14	74	12	219
55-64	22	59	19	115
65 lat i więcej	18	65	17	172
Miejsce zamieszkania				
Wieś	13	72	15	394
Miasto do 20 tys.	20	71	9	147
20-100 tys.	16	72	12	211
101-500 tys.	14	73	14	184
501 tys. i więcej mieszk.	26	56	17	129
Wykształcenie				
Podstawowe	16	72	12	308
Zasadnicze zawodowe	10	73	17	305
Średnie	20	69	11	348
Wyższe	24	59	17	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	21	62	17	63
Prac.umysł.hiż.szczebla	22	66	12	85
Pracownicy fiz.-umysł.	15	74	11	71
Robotnicy wykwalifikowani	2	92	6	81
Robotnicy niewykwalifik.	9	79	12	33
Rolnicy	19	72	8	54
Pracujący na własny rach.	15	80	5	37
Bierni zawodowo				
Renciści	14	67	19	122
Emeryci	20	63	17	196
Uczniowie i studenci	25	65	10	78
Bezrobotni	10	74	17	186
Gospodynie domowe i inni	29	57	14	57
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	17	71	12	156
społce właścicieli	14	72	14	71
prywatnych i państwa	15	79	6	156
sekt. pryw. poza rolnict.	21	70	9	59
prywatnym gośp. rolnym				
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	9	78	13	181
300-399	9	69	22	92
400-599	16	73	11	212
600-800	22	64	14	161
Powyżej 800 zł	26	56	17	144
Ocena własnych war. mater.				
Złe	11	73	16	408
Średnie	17	72	11	468
Dobre	26	59	15	189
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	11	73	16	67
Raz w tygodniu	14	71	15	510
1-2 razy w miesiącu	12	77	11	167
Kilka razy w roku	24	64	12	199
W ogóle nie uczestniczy	21	65	14	121
Poglądy polityczne				
Lewica	20	63	17	287
Centrum	17	70	13	273
Prawica	16	73	10	247
Trudno powiedzieć	11	74	14	256

Tabela 2. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację polityczną** w Polsce? Czy jest ona:
(%)

	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć (%)	Liczba osób
Ogółem	6	37	46	11	1065
Płeć					
Mężczyźni	7	34	51	7	508
Kobiety	5	41	41	13	557
Wiek					
18-24 lat	4	40	44	12	165
25-34	6	44	43	7	192
35-44	4	35	53	8	202
45-54	5	40	46	10	219
55-64	8	37	43	13	115
65 lat i więcej	9	28	45	17	172
Miejsce zamieszkania					
wieś	4	37	47	11	394
Miasto do 20 tys.	6	40	41	13	147
20-100 tys.	6	37	47	9	211
101-500 tys.	5	35	48	13	184
501 tys. i więcej mieszk.	12	39	45	5	130
Wykształcenie					
Podstawowe	5	36	43	16	308
Zasadnicze zawodowe	5	33	49	12	305
Średnie	5	39	46	7	348
Wysze	5	47	47	1	104
Grupa społ.-zaw. pracujący					
kadra kier., inteligencja	5	44	49	2	63
Prac. umysł. niż. szczebla	8	54	36	2	85
Pracownicy fiz. - umysł.	5	32	51	12	71
Robotnicy wykwalifikowani	0	36	59	5	81
Robotnicy niewykwalifik.	10	39	41	11	33
Rolnicy	0	38	52	10	54
Pracujący na własny rach.	13	35	49	3	37
Bierni zawodowo					
Renciści	6	30	51	12	122
Emeryci	10	31	44	15	197
Uczniowie i studenci	1	58	32	8	78
Bezrobotni	6	34	46	14	186
Gospodynie domowe i inni	5	34	42	18	57
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	5	52	39	3	156
społce właścicieli	4	31	56	8	71
prywatnych i państwa	6	36	51	7	156
sekt. pryw. poza rolnict.	0	41	50	9	59
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
do 299 zł	3	34	49	14	181
300-399	5	39	36	19	92
400-599	5	42	44	9	212
600-800	8	42	39	12	162
Powyżej 800 zł	11	38	45	6	144
Ocena własnych war. mater.					
Złe	4	33	52	11	408
Średnie	6	37	45	12	468
Dobre	10	49	35	6	189
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	1	33	52	14	67
Raz w tygodniu	6	40	44	10	510
1-2 razy w miesiącu	4	41	48	7	167
Kilka razy w roku	6	34	49	11	199
W ogóle nie uczestniczy	11	31	43	15	121
Poglądy polityczne					
Lewica	12	40	42	7	287
Centrum	4	46	42	7	273
Prawica	4	34	57	5	247
Trudno powiedzieć	2	29	45	23	256

Tabela 3. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację gospodarczą** w Polsce? Czy jest ona:
(%)

	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	3	18	75	4	1065
Płeć					
Mężczyźni	3	17	78	2	508
Kobiety	2	20	73	5	557
Wiek					
18-24 lat	3	19	73	5	165
25-34	0	18	80	2	192
35-44	4	20	73	2	202
45-54	4	15	77	3	219
55-64	1	20	76	2	115
65 lat i więcej	2	18	72	9	172
Miejsce zamieszkania					
wieś	2	19	74	5	394
Miasto do 20 tys.	3	12	85	1	147
20-100 tys.	1	20	75	5	211
101-500 tys.	3	18	74	4	184
501 tys. i więcej mieszk.	5	20	71	3	130
Wykształcenie					
Podstawowe	3	17	73	7	308
Zasadnicze zawodowe	4	16	76	4	305
Średnie	2	20	76	2	348
Wysze	2	22	77	0	104
Grupa społ.-zaw. pracujący					
kadra kier., inteligencja	1	25	73	0	63
Prac. umysł. niż. szczebla	1	22	75	2	85
Pracownicy fiz. umysł.	3	15	80	3	71
Robotnicy wykwalifikowani	2	7	86	5	81
Robotnicy niewykwalifik.	10	9	79	2	33
Rolnicy	1	12	85	1	54
Pracujący na własny rach.	6	24	70	1	37
Bierni zawodowo					
Renciści	2	15	79	4	122
Emeryci	2	20	71	7	197
Uczniowie i studenci	3	24	72	2	78
Bezrobotni	3	19	73	5	186
Gospodynie domowe i inni	3	23	69	5	57
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	4	21	73	2	156
społce właścicieli	0	7	87	5	71
prywatnych i państwa	4	20	75	1	156
sekt. pryw. poza rolnict.	1	16	81	1	59
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
do 299 zł	4	13	77	7	181
300-399	0	14	72	6	92
400-599	3	19	77	2	212
600-800	3	22	72	4	162
Powyżej 800 zł	1	29	68	2	144
Ocena własnych war. mater.					
Złe	2	11	82	4	408
Średnie	3	21	71	4	468
Dobre	2	26	70	2	189
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	0	19	75	6	67
Raz w tygodniu	3	18	77	2	510
1-2 razy w miesiącu	2	22	72	4	167
Kilka razy w roku	3	15	78	4	199
W ogóle nie uczestniczy	4	20	67	9	121
Poglądy polityczne					
Lewica	3	22	74	1	287
Centrum	2	19	77	1	273
Prawica	2	20	77	2	247
Trudno powiedzieć	3	12	74	11	256

Tabela 4. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację w Pana(i) zakładzie pracy?** Czy jest ona:
(%)

	dobra	ani.dobra, ani.zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	29	32	36	3	442
Płeć					
Mężczyźni	26	33	38	2	233
Kobiety	33	31	33	3	209
Wiek					
18-24 lat	38	26	36	0	38
25-34	33	38	28	1	122
35-44	27	30	40	3	138
45-54	26	31	41	2	109
55-64	22	30	33	16	29
65 lat i więcej	37	26	24	13	6
Miejsce zamieszkania					
wieś	19	33	47	1	145
Miasto do 20 tys.	27	30	36	8	64
20-100 tys.	41	33	23	2	96
101-500 tys.	32	31	34	3	82
501 tys.i więcej mieszk.	34	31	32	3	54
Wykształcenie					
Podstawowe	14	20	59	7	64
Zasadnicze zawodowe	23	39	35	2	123
Średnie	31	31	36	1	179
Wysze	48	33	15	4	76
Grupa społ.-zaw. pracujący					
kadra kier.,inteligencja	44	36	20	0	63
Prac.umysł.niż.szczebła	45	27	25	3	84
Pracownicy fiz.- umysł.	45	28	27	0	71
Robotnicy wykwalifikowani	10	44	45	0	80
Robotnicy niewykwalifik.	35	29	31	6	33
Rolnicy	5	27	65	3	48
Pracujący na własny rach.	20	28	45	6	37
Bierni zawodowo					
Renciści	36	17	47	0	7
Emeryci	4	38	14	44	10
Uczniowie i studenci	0	100	0	0	3
Bezrobotni	0	0	100	0	5
Pracuje w:					
inst. państw. publicznej	34	34	32	1	154
społce właścicieli					
prywatnych i państwa	42	25	32	1	69
sekt. pryw. poza rolnict.	30	38	30	2	153
prywatnym gosp. rolnym	4	26	64	6	52
Dochody na jedną osobę					
do 299 zł	8	34	53	5	57
300-399	17	37	41	5	22
400-599	30	38	32	0	102
600-800	33	32	33	3	71
Powyżej 800 zł	44	38	16	2	81
Ocena własnych war. mater.					
złe	21	29	48	3	127
Średnie	28	35	34	4	216
Dobre	44	30	25	1	99
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	34	52	0	14	15
Raz w tygodniu	29	32	37	2	221
1-2 razy w miesiącu	27	33	37	3	87
Kilka razy w roku	35	36	27	2	75
w ogóle nie uczestniczy	25	17	55	3	42
Poglądy polityczne					
Lewica	37	32	28	2	127
Centrum	26	31	41	1	126
Prawica	27	34	35	4	114
Trudno powiedzieć	25	30	41	4	73

Tabela 5. Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:

(%)

	dobrze	ani dobrze, ani źle	źle	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	18	54	28	0	1065
Płeć					
Mężczyźni	18	55	27	1	508
Kobiety	19	53	28	0	557
Wiek					
18-24 lat	32	43	25	0	165
25-34	22	55	22	0	192
35-44	15	52	32	0	202
45-54	14	56	29	1	219
55-64	5	64	29	2	115
65 lat i więcej	18	53	29	0	172
Miejsce zamieszkania					
wieś	12	56	32	0	394
Miasto do 20 tys.	24	44	32	0	147
20-100 tys.	20	56	23	1	211
101-500 tys.	21	52	27	0	184
501 tys. i więcej mieszk.	24	57	18	1	130
Wykształcenie					
Podstawowe	13	52	35	0	308
Zasadnicze zawodowe	9	57	33	1	305
Średnie	23	53	23	0	348
Wysze	43	51	6	0	104
Grupa społ.-zaw. pracujący					
kadra kier., inteligencja	35	58	6	1	63
Prac. umysł. niż. szczebla	47	39	12	1	85
Pracownicy fiz.- umysł.	11	68	21	0	71
Robotnicy wykwalifikowani	10	68	22	0	81
Robotnicy niewykwalifik.	10	53	37	0	33
Rolnicy	7	55	38	0	54
Pracujący na własny rach.	28	47	25	0	37
Bierni zawodowo					
Renciści	10	51	39	0	122
Emeryci	13	61	24	1	197
Uczniowie i studenci	42	44	14	0	78
Bezrobotni	9	48	43	0	186
Gospodynie domowe i inni	17	49	34	1	57
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	28	57	15	0	156
społce właścicieli					
prywatnych i państwa	29	52	16	2	71
sekt. pryw. poza rolnict.	21	58	21	0	156
prywatnym gosp. rolnym	7	57	37	0	59
Dochody na jedną osobę					
do 299 zł	5	42	52	1	181
300-399	7	52	41	0	92
400-599	13	50	28	0	212
600-800	13	68	19	1	162
Powyżej 800 zł	41	52	6	1	144
Ocena własnych war. mater.					
Złe	2	36	62	1	408
Średnie	9	82	9	0	468
Dobre	77	22	0	0	189
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	21	52	27	0	67
Raz w tygodniu	17	57	25	1	510
1-2 razy w miesiącu	21	52	26	0	167
Kilka razy w roku	16	49	34	0	199
W ogóle nie uczestniczy	19	50	31	0	121
Poglądy polityczne					
Lewica	19	56	24	0	287
Centrum	19	57	24	0	273
Prawica	23	52	25	0	247
Trudno powiedzieć	13	50	37	1	256

Tabela 6. Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:

	(%)			
	złe	ani dobre, ani złe	dobre	Liczba osób
Ogółem	38	44	18	1065
Płeć				
Meżczyźni	36	47	17	508
Kobiety	40	41	19	557
Wiek				
18-24 lat	31	41	29	165
25-34	36	45	19	192
35-44	43	40	17	202
45-54	45	39	16	219
55-64	37	55	7	115
65 lat i więcej	35	49	16	172
Miejsce zamieszkania				
Wies	46	42	12	394
Miasto do 20 tys.	37	42	22	147
20-100 tys.	34	46	20	211
101-500 tys.	32	49	19	184
501 tys. i więcej mieszk.	31	43	25	130
Wykształcenie				
Podstawowe	44	42	13	308
Zasadnicze zawodowe	46	45	9	305
Średnie	34	45	21	348
Wyższe	12	42	46	104
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	13	46	42	63
Prac.umysł.fiz.szczegół.	22	39	39	85
Pracownicy fiz.-umysł.	39	52	9	71
Robotnicy wykwalifikowani	34	61	5	81
Robotnicy niewykwalifik.	37	52	11	33
Rolnicy	46	41	13	54
Pracujący na własny rach.	21	43	37	37
Bierni zawodowo				
Renciści	49	42	9	122
Emeryci	32	53	14	197
Uczniowie i studenci	16	44	40	78
Bezrobotni	64	30	6	186
Gospodynie domowe i inni	44	33	22	57
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	25	50	25	156
społce właścicieli				
prywatnych i państwa	36	42	22	71
sekt. pryw. poza rolnict.	23	54	23	156
prywatnym gosp. rolnym	47	41	12	59
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	68	27	5	181
300-399	63	33	3	92
400-599	40	48	13	212
600-800	30	57	13	162
Powyżej 800 zł	9	45	46	144
Ocena własnych war. mater.				
Złe	100	0	0	408
Średnie	0	100	0	468
Dobre	0	0	100	189
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	33	42	25	67
Raz w tygodniu	37	46	17	510
1-2 razy w miesiącu	41	42	16	167
Kilka razy w roku	44	39	17	199
W ogóle nie uczestniczy	34	45	21	121
Poglądy polityczne				
Lewica	34	48	19	287
Centrum	39	43	19	273
Prawica	35	45	20	247
Trudno powiedzieć	46	41	14	256

Tabela 7. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?

(%)

	Poprawi się	Nie zmieni się	Pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	43	40	7	1063
Płeć					
Mężczyźni	10	42	43	5	506
Kobiety	9	44	38	9	557
Wiek					
18-24 lat	11	46	37	7	164
25-34	8	43	44	6	192
35-44	8	45	41	6	202
45-54	6	39	49	6	219
55-64	10	41	44	4	115
65 lat i więcej	14	46	26	14	171
Miejsce zamieszkania					
Wies	8	41	42	9	394
Miasto do 20 tys.	6	51	34	9	147
20-100 tys.	8	51	36	5	211
101-500 tys.	9	35	49	6	182
501 tys. i więcej mieszk.	17	41	39	3	129
Wykształcenie					
Podstawowe	9	40	38	12	308
Zasadnicze zawodowe	9	43	43	5	305
Średnie	8	47	40	6	346
Wyższe	14	42	43	1	104
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	14	34	50	2	63
Prac. umysł. niż. szczebla	9	49	39	2	85
Pracownicy fiz. umysł.	5	46	48	2	71
Robotnicy wykwalifikowani	4	45	45	6	81
Robotnicy niewykwalifik.	5	23	72	0	33
Rolnicy	8	37	51	3	54
Pracujący na własny rach.	17	36	42	5	37
Bierni zawodowo					
Renciści	8	36	43	14	122
Emeryci	13	45	31	11	195
Uczniowie i studenci	10	53	31	6	78
Bezrobotni	8	47	37	8	186
Gospodynie domowe i inni	9	44	37	10	57
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	9	40	49	1	156
społce właścicieli	6	43	44	7	70
prywatnych i państwa	11	43	43	3	156
sekt. pryw. poza rolnict.	8	37	52	3	59
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	6	46	41	7	181
300-399	8	51	29	13	92
400-599	7	41	43	9	212
600-800	11	48	35	6	160
Powyżej 800 zł	15	49	33	2	144
Ocena własnych war. mater.					
Złe	7	40	45	8	408
Średnie	11	43	39	7	467
Dobre	11	52	32	5	188
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	10	39	38	14	67
Raz w tygodniu	8	47	38	7	509
1-2 razy w miesiącu	10	37	48	5	167
Kilka razy w roku	12	42	39	7	198
W ogóle nie uczestniczy	9	42	43	5	121
Poglądy polityczne					
Lewica	14	49	33	4	285
Centrum	10	44	40	6	273
Prawica	8	40	49	3	247
Trudno powiedzieć	6	39	40	15	256